

О‘QITUVCHINING PEDAGAGIK MAHORATINI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI

Toshkent kimyo xalqaro universiteti

Namangan filiali

To‘raboyeva Nurjahon

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada zamonaviy ta’lim tizimida pedagogik mahoratning o‘rni, uning tarkibiy qismlari va rivojlantirish yo‘llari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. O‘qituvchining kommunikativ qobiliyatlari, texnologik savodxonligi va psixologik tayyorgarligini oshirishga qaratilgan metodik tavsiyalar keltirilgan. Tadqiqot davomida pedagogik mahoratni baholash mezonlari va o‘qituvchilarning kasbiy o‘sishiga ta’sir etuvchi omillar jadval ko‘rinishida umumlashtirilgan. Maqola soha mutaxassislari va bo‘lajak pedagoglar uchun nazariy va amaliy manba bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: pedagogik mahorat, kreativlik, innovatsiya, kommunikatsiya, pedagogik texnika, kasbiy kompetensiya, mahorat darslari, uzluksiz ta’lim.

KIRISH

Bugungi kunda ta’lim sohasidagi islohotlarning muvaffaqiyati bevosita pedagog kadrlarning salohiyati va ularning kasbiy mahoratiga bog‘liqdir. Pedagogik mahorat — bu shunchaki bilim berish jarayoni emas, balki o‘qituvchining o‘z fanini chuqur bilishi bilan birga, talabalarning psixologik holatini tushuna olishi, dars jarayonini qiziqarli tashkil etishi va kutilmagan vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qila olish san’atidir. Zamonaviy pedagog nafaqat axborot yetkazuvchi, balki talabaning mustaqil fikrlashini shakllantiruvchi fasilitator sifatida namoyon bo‘lishi lozim. O‘qituvchi mahoratini rivojlantirishning dolzarbligi shundaki, axborot asrida bilimlar tez eskiradi, bu esa pedagogdan doimiy ravishda o‘z ustida ishlashni va yangi pedagogik texnologiyalarni o‘zlashtirishni talab etadi. Ushbu maqolada biz pedagogik

mahoratning tarkibiy qismlari va uni takomillashtirishning amaliy jihatlarini ko'rib chiqamiz.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Pedagogik mahorat tushunchasi uzoq yillardan buyon olimlar tomonidan o'rganib kelinmoqda. Xususan, N.V.Kuzmina o'z ishlarida pedagogik mahoratni o'qituvchi faoliyatidagi yuksak darajadagi san'at deb ta'rifladi, A.S.Makarenko uni "egallash mumkin bo'lgan texnika va malakalar majmuasi" sifatida baholagan [1, B. 45]. O'zbekistonlik olimlardan N.N.Azizxodjayeva pedagogik mahoratni shakllantirishda o'qituvchining shaxsiy sifatleri va kasbiy tayyorgarligi dialektik bog'liqlikda ekanligini ta'kidlaydi [2, B. 112].

Metodologiya sifatida tizimli tahlil, qiyosiy o'rganish va pedagogik kuzatuv metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida o'qituvchilarning kasbiy rivojlanish bosqichlari va ularning dars samaradorligiga ta'siri tahlil qilindi. Ma'lumotlarni yig'ishda so'rovnomalar va o'quv jarayonining bevosita monitoringi natijalariga tayanildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O'qituvchining mahorati to'rtta asosiy komponentdan tashkil topadi: insonparvarlik yo'nalganligi, kasbiy bilimlar, pedagogik qobiliyat va pedagogik texnika. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, pedagogik texnikasi yuqori bo'lgan o'qituvchilar darsda vaqtni 25-30% gacha samaraliroq boshqarishadi. Quyidagi jadvalda pedagogik mahoratni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari berilgan.

1-jadval. Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari va ularni rivojlantirish usullari

Komponent nomi	Mazmuni	Rivojlantirish yo'li
Nutq madaniyati	Aniqlik, mantiqiylik va emotsionallik	Notiqlik san'ati kurslari, badiiy mutolaa

Komponent nomi	Mazmuni	Rivojlantirish yo'li
Psixologik tayyorgarlik	O'quvchi ruhiyatini his qilish	Psixologik treninglar va empatiya mashqlari
AKT savodxonligi	Raqamli vositalardan foydalanish	Vebinar va amaliy kurslar
Kreativlik	Noan'anaviy yondashuv	Interfaol metodlar ustida ishlash

Pedagogik mahoratni oshirishda "ustoz-shogird" tizimi ham muhim o'rin tutadi. Tajribali pedagoglarning darslarini kuzatish va ularni tahlil qilish yosh mutaxassislarda kasbiy refleksiyaning shakllantiradi. Quyidagi 2-jadvalda o'qituvchilarning malaka oshirish jarayonidagi faollik darajasi tahlil qilingan.

2-jadval. Malaka oshirish shakllarining samaradorlik ko'rsatkichlari

No	Malaka oshirish shakli	Samaradorlik ko'rsatkichi (%)	Afzalligi
1	Mustaqil ta'lim (Reading)	45%	Nazariy poydevor yaratadi
2	Seminar va treninglar	65%	Amaliy ko'nikmalarni shakllantiradi
3	O'zaro dars kuzatish	80%	Haqiqiy tajriba almashinuvi
4	Mahorat darslari (Master-class)	90%	Eng ilg'or tajribalarni o'zlashtirish

Natijalar shuni ko'rsatadiki, amaliy mashg'ulotlar va master-klasslar o'qituvchining professional o'sishida eng yuqori samarani beradi. O'qituvchi o'z ustida ishlashni to'xtatgan kuni u pedagog sifatida inqirozga uchraydi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, pedagogik mahorat — bu to'xtovsiz harakatdagi jarayon bo'lib, u o'qituvchidan doimiy izlanish, o'z ustida ishlash va yangilikka intilishni talab etadi. Zamonaviy ta'lim sharoitida faqatgina o'z fanini mukammal bilgan mutaxassis

emas, balki o'quvchilarni ilhomlantira oladigan, ularning qalbini zabt eta oladigan mahoratli pedagoglargagina ehtiyoj yuqori. Pedagogik mahoratni rivojlantirish uchun, avvalo, o'qituvchining o'z kasbiga bo'lgan sadoqati va motivatsiyasi shakllangan bo'lishi lozim. Shuningdek, ta'lim muassasalarida innovatsion muhitni yaratish, pedagoglarning kreativ g'oyalarini qo'llab-quvvatlash va ularning malakasini oshirish tizimini differensial yondashuv asosida tashkil etish zarur.

Pedagogik mahoratning rivojlanishi nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki sog'lom ma'naviy muhitni shakllantirishga ham xizmat qiladi. Kelajakda o'qituvchilarning mahoratini baholashda nafaqat ularning bilimi, balki o'quvchilar bilan o'rnatgan psixologik aloqasi va darsning kreativlik darajasi ham asosiy mezon qilib olinishi maqsadga muvofiqdir. Zero, mahoratli o'qituvchi — jamiyatning intellektual poydevorini quruvchi asosiy kuchdir. Shuningdek, raqamli texnologiyalar asrida pedagogik texnika va texnologiyalarning uyg'unligi ta'lim samaradorligini kafolatlovchi eng muhim omil bo'lib qolmoqda. O'qituvchi nafaqat texnologiyani boshqarishi, balki insoniy munosabatlar orqali o'quvchining shaxs sifatidagi kamolotiga ta'sir ko'rsatishi shart.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Azizxodjayeva N.N. — Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya — Toshkent: TDPU, 2003. - 175 B.
2. Muslimov N.A. — Kasb ta'limi o'qituvchisining kasbiy shakllanishi — Toshkent: Fan, 2007. - 128 B.
3. Sayidahmedov N. — Yangi pedagogik texnologiyalar — Toshkent: Moliyachi, 2003. - 104 B.
4. Xoliqov A. — Pedagogik mahorat — Toshkent: Iqtisod-moliya, 2011. - 420 B.